

DIALOGUS XI.

Prævia de LIBERALITATE AVGVSTORVM
Monita.

TVLLIVS.

Quam nuper, dum vale mihi diceres, in me prædicabas erga te *Liberalitatem*, eam hodie, sed *Augustam*, in præsentis, plurimumque sequentium Dialogorum argumentum assumo, Numis sex & quadraginta residuis fere omnibus in Tabulis meis magnifice prædicatam. Nimirum, quod nonnemo cecinit, I.

DONA placant homines, DONA placantque Deos.

Eant, qui domum vel unicam regunt, & sine muneribus imperent. Quam languida videbunt obsequia? quam invitos etiam servos habebunt? Natura omnes liberi: nemo servit, nisi vim passus. Ergo qui præses, nolis, velis, affectum quandoque *Muneribus* emas. Quare oppido sane necesse erat summis apud Romam Principibus, quæ Urbs, quod erat, nimirum Libera semper esse cupiebat, vario *Beneficentiæ* genere *Liberalibus* esse. Oportuit eos, jam Frumentorum copiam procurando, & modico ære, aut nullo, in plebes dispensando: jam Congiaria populo, Donativa militibus largiendo: jam Alimenta parvulis decernendo: jam remittendo Vestigalia: jam Reliqua Vetera, i. e. Debita abolendo: jam relevando onera publica: jam Fiscii calumniam submovendo: jam publica inter spectacula, editosque magnificos ludos spargendo crebra Missilia: jam sumptibus Ærarii Vias muniendo, Aquæductus faciendo, Portus erigendo, sublevare miseræ plebis inopiam, atque efficere, quod *Claudianus* de *Probino* novo Consule prædicat: *Claudian.*
de Consul.
Probino &
Olybr. v.
43. seqq.

-- -- -- -- -- Largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut densos CVRRENTIA MVNERA nim-
bos
Cernere semper erat: Populis undare Penates:
Assiduus intrare INOPES, remeare BEATOS.

- II. Causa, cur hoc fieri tam diligenter oporteret, non una fuit, sive Populum, sive Principes respiciamus. In populo tam immenso frequens erat annonæ defectus: fuit apud eundem armorum majus, quam agrorum studium, & abinde artium pariter, quibus alias panis parari solet, neglectus. Quid dicam de immiti & inquieto plebis, dominationem avertentis, libertatem porro æternam affectantis ingenio, in turbas & seditiones undique pronus? Principes quod attinet, varia erat Principatus, cum initi, tum gesti conditio. Multi namque Imperatorum invito, sive Senatu, sive Populo, sive Milite, sive omnibus demum adversis, Fasces adire supremos, patrata non raro Antecessoris etiam cæde. Sæpe firmata jam Potestate, vel vitis suis, vel Dominatione ad crudelitatem severa, acerbos sibi populos, militesque reddiderunt. Sæpe noxia similitas, quæ Augustis cum Senatu intercesserat, modis omnibus postulabat, ut Principes favorem plebis muneribus emerent. Quoties sola rerum novarum apud plebes, vel apud exercitus cupido, Bonis etiam Principibus, nil tale merentibus, discrimen creavit, non avertendum, nisi largitionibus infinitis? Ne dicam, veterem & jam inolitam largiendi consuetudinem auferri, sive usu laudabili, sive abusu illa introducta esset, populum indomitum, ac militem insolentem nunquam sustinuisse. Ut adeo tam æquæ subinde fuerint *Augustæ Liberalitatis* causæ, quam iniquæ: utrinque tamen necessariæ. Paucis Principibus, remoto adulandi studio, canere potuerat *Claudianus*, quod *Honorio* elegantissime cecinit, nimirum;

Claudian.
de VI. Con-
sul. Hon.
v. 604. seq.

-- -- Flagrat studiis CONCORDIA Vulgi,
Quam non illecebris DISPERSI colligis AVRI:
Nec tibi venales captant AERARIA plausus,
Corruptura fidem: Meritis offertur INEMTIS
Pura mente Favor.

Neque in omnes eximium illud conferre elogium licuit, quod in *Trajanum* suum *Plinius* contulit. Nullam CONGIARIO CVLPAM, nullam ALIMENTIS CRVD ELITATEM redemisti. -- Dabis CONGIARIA, si voles: præstabis ALIMENTA, si voles.

Plin. Paneg.
c. 25.

- III. Si voles, inquit. Ut enim vellent, licet metu non cogente, non exigente culpa, Alimenta saltem providere victui necessaria, quod certe primum ac præcipuum erat *Liberalitatis* suæ genus, *Augustis* vel solum, quod

quod gerebant, *Patris Patriæ* munus imperavit. Infinitus quippe erat civium Romanorum, perinde ac militum numerus: annonæ contra caritas sæpenumero maxima. Civibus panis debebatur: militibus supra stipendia insuper pro meritis merces. Qua putas ergo boni Principes Providentia esse ac Providentia debere, ne his & illis Annona aliquando deesset, aut æquo pretio vendenda, aut miseris & egentibus gratis impendenda? Famem nemo unquam, etsi cætera omnia, ferre solet pacatus. Expertus id periculo suo Claudius Imperator, de quo ita Suetonius narrat. *Arctiore autem Annona ob assiduas sterilitates detentus quondam medio foro a turba convitiisque ac simul fragminibus panis ita instratus, ut ægre, nec nisi postico, evadere in palatium valuerit: nihil non ex eo cogitavit, ad invehendos etiam tempore hyberno commeatus.* Roma namque armis crevit, substitit, orbemque subegit. Arma autem quis, nisi cives capere debebant? Quantum ergo Romæ intererat, pugnare, ac vincere: tantum curare debuit, ut viverent, qui militarent.

Sueton. in
Claud. c. 18.

Quamdiu porro hæc Urbs sub Regibus adolevit, minorque fuit, horum laudabili, sed & multo quoque faciliori providentia, fere ignoravit, quid esset annonæ egere. Ast vix demum Consulibus, sibi ante omnia consulentibus paruit, caritas magna exorta, multis de plebe fame moriendi necessitatem indixit. Orta ergo seditione, Patres quidem plebi suam in colendis agris desidiam, hæc contra per Tribunos suos Patrum in procurando frumento negligentiam inculpavit. Modum his turbis posuit tum quidem *Cajus Minucius*, An. Urb. CCCXIII. Præfectus Annonæ constitutus: quam cum ex relictis *Spurii Melii* frumentis brevi procurasset, donari ab Senatu bove & arvo, a plebe columna, sive statua honorari meruit: quod in *Exerc. Proam. Dial. XVII. n. I. seq.* plenius ex me audisti. Post *Minucium* ad *Ædiles*, aliosque Magistratus cura annonæ attinuit. Præfectus tamen annonæ legitur nemo usque ad *Cajum Pompeium*, qui munus hoc toto quinquennio gessit, adlectis e Senatorum numero, quorum ope uteretur. A cæde *Julii Cæsaris* eam Præfecturam adierunt *Cassius & Brutus*: quam deinde sibi delatam diu respuit *Cæsar Augustus*, tandem nomen suscepit, munus vero per nonnullos Equestris Ordinis viros perfici iussit.

IV.

Liv. L. IV
c. 12.

Hæc namque Sparta laboris, ac tædii plurimum habebat, neque impleri ab aliquo sine multo fastidio potuit, populoque identidem conquerendi perpetuam copiam præbuit. Ut tamen commodius gereretur, additi sunt huic præfecturæ, & subordinati *Curatores Frumenti*: quorum

Boysse
Acerr. Nov.
Philol. P. I.
fuit, p. 564. seq.

fuit, partim coemere illud fertilibus e provinciis, uti Sicilia, Aſia, Africa &c. pecunia ex *Ærario* ſuppeditata, vel dividere illud æquo commo-
doque pretio, cuilibet minus habentium tantam assignando partem, quan-
ta eidem opus atque ſuis fuiſſet. Conſtituit his officiis *Jul. Caſar* *Ædiles*
peculiares, diſtos *Cereales*: novum inſuper *Auguſtus* Magiſtratum. Fuere
& *Curatores Minucia*, ſic dicti, vel a ſucceſſione in *C. Minucii* primi Præ-
fecti Annonæ officium, vel a foro, cui *Minucia* nomen, ubi frumenta
venum expoſita, atque diſtributa ſunt, vel a partibus *minutis*, quæ in tes-
ſeris, ſive ſchedulis, quas illi diviſerant, deſcriptæ erant, quantum cui-
que deberetur vel pro levi ære, vel penitus gratis. Frumenta ipſa qui
diſtribuebant ad meſuram, teſſerarumque notam, *Fruentarii* appellati
ſunt. Horum nonnulli ſingulis etiam Legionibus conſtituti, exactam An-
nonam ad horrea publica, pro Exercitibus deſtinata, atque ad caſtra con-
vehebant. Omnium porro horum Magiſtratum Annonariorum, ut primis
temporibus permagnam, ita poſtremis prope nullam fuiſſe exiſtimationem,
docet *Boëtius*, dum ſcribit: *Si quis quondam Populi curaffet Annonam, mag-
nus habebatur; nunc nihil abjectius.*

*Boët. de
Conſulat.
L. III.*

VI.

Tibi vero, Optime Publi, ante omnia notandum, primum in hac
parte Gloriæ Auguſtæ caput enatum eſſe ab *Annona* provide procurata,
ut ne emere volentibus deeſſet. Alterum, illudque excellentius longe,
ab eadem dono liberali frequenter in plebem collata. Tertium ab aliis
quoque, extra frumentum, largitionibus, oleo, frugibus, vel pecunia
factis. Solebant quidem etiam Divites, maxime illi, qui ad potiora di-
gnitatum ſubſellia, ad quæ populi favore enitendum erat, largas in ple-
bibus donationes edere: uti de *L. Luceio* alicubi *Suetonius* ſcribit. *Com-
petitor Conſulatus, quoniam inferior gratia eſſet, ſed pecunia polleret, numos
de ſuo, communi nomine, per Centurias pronunciabat.* Et hæc privatorum
Dona nonnunquam veteres apud Scriptores iisdem nominibus, quibus &
Cæſarum Liberalitas, efferebantur. Nobis vero nonniſi de hac poſtrema
hic ſermo erit: quam & ſolam fere Numi, quos explorabimus, commen-
dant. Impendi vero illa, extra ordinem diurnarum, menſtruarum, an-
nuarum, largitionum frumentariarum, per ædiles alioſque fieri ſolitarum,
conſuevit ab Auguſtis, aut ſub auſpicia Imperii, aut cum Cæſares re-
nunciarentur, adoptarentur filii, toga virilis Liberis Auguſtis dabatur,
Natales, Quinquennalas, Decennales celebrarentur: ſive cum Nuptiæ
Auguſtæ agerentur, Victoriarum, Triumpſique evenirent ſolemnia, Ludi
ederentur, & Spectacula, Principes in Urbem advenirent &c. Tum Popu-
lus Congiariis, Milites Donativis recreabantur.

*Sueton. in
Cæſ. c. 19.*

Ut

Ut porro nonnihil saltem intelligas, quam verè Augustæ fuerint hæ Cæsarium Liberalitates, quamque pretii ac sumtus incredibilis, immo prope immensi: ipsius Cæsaris Augusti in Monumento Ancyrano de se ipso ita testantis verba non obiter expende. *Ex patrimonio meo (inquit) bis quadringenos viritim (i. e. singulis) dedi. - - Et Tribunitia Potestate duodecim quadringenos numos tertium viritim dedi. - - Duodevigesimalium TRECENTIS ET VIGINTI MILLIBVS PLEBEI VRBANÆ SEXAGENOS DENARIOS viritim dedi. Ubi Plebei i. e. Plebis Urbanæ nomine, advertente Ill. Spanhemio juxta Dionys. Halicarnasseum accipiendi sunt Egeni Cives: aut juxta Codic. Theodosianum Populares, quibus non est aliunde solatium. Quantam putas summam conficiunt sexaginta denarii in trecenta & viginti hominum millia viritim dispensati? quorum unus tribus ævi nostri grossis a viris, eam in rem inquirentibus, æquiparari solet. Quod prodeunt inde milliones? Nonne hoc est, quod Plinius asseruit? Nulla major FELICITAS AVGVSTI quam CIVES fecisse FELICES. Priusquam autem hujusmodi Liberalitas actu impenderetur, prævio promittebatur Edicto: Nomina præterea eorum, qui accepturi erant, atque ad id Beneficii admitti ex egentibus solebant, notata in æreis tabellis, sive, ut veteres Scriptores habent, incisa fuere. Dum tempus largiendi aderat, si pecunia daretur, ipse Augustus splendidissimo vestium ornatu in suggestu confidens, ascendentibus per scalas singulis, quod destinaverat, ipsemet est elargitus. Si vinum, oleum vel aliud dabatur, adstans in hoc munus ministrorum aliquis tesseras Cæsari porrexit, aut manu extulit elata, tot punctulis notas, quod congia, aut vini, oleive vascula excipere a Curatoribus Augusti per munificentiam licebat.*

VII.

August.
apud Casaubon. Nor
in Sueton.
p. 336.

Spanhem.
Tom. II.
p. 541.
Dion. Hal.
Antiq.
L. IV.
p. 228.
Constit.
Valentin.
Sen. Leg V.
de Anno.
Civ.
Plin. Paneg
c. 25.

Sed importunam sæpe fuisse plebem, sive in Frumento, sive in Congiario petendo, urgendoque, neque rem gravissimis molestiis vacasse, doceat te, præter jam supra allatum Claudii exemplum, vel uno adhuc in loco Suetonius, cujus hic integrum caput adduco. Sed ut salubrem magis
 „(scribit ille de Augusto) quam ambitiosum Principem scires, querentem
 „de inopia & caritate vini populum, severissima coercuit voce: satis pro-
 „visum a Genero suo Agrippa, perductis pluribus aquis, ne homines
 „sitirent. Eidem populo promissum quidem Congiarium reposcenti, bonæ
 „fidei se esse respondit. Non promissum autem flagitanti, turpitudinem
 „& impudentiam edicto exprobravit, affirmavitque, non daturum se,
 „quamvis dare destinarat: Nec minore gravitate, atque constantia, cum
 „proposito Congiario multos manumissos (i. e. cum servi essent, libertate
 „donatos) infertosque Civium numero comperisset, negavit accepturos,
 quibus

VIII.

Sueton. in
Aug. c. 42.

„quibus promissum non esset: cæterisque minus, quam promiserat, de-
 „dit, ut destinata summa sufficeret. Magna vero quondam sterilitate,
 „ac difficili remedio, cum venalicias, & lanistarum familias, peregri-
 „nosque omnes, exceptis Medicis & Præceptoribus, partemque servitio-
 „rum urbe expulisset, ut tandem Annona convaluit, impetum se cepisse
 „scribit, *Frumentationes Publicas* in perpetuum abolendi, quod earum fidu-
 „ducia cultura agrorum cessarat: neque tamen perseverasse, quia certum
 „haberet, posse per ambitionem quandoque restitui. Atque ita posthac
 „rem temperavit, ut non minorem aratorum ac negotiantium, quam po-
 „puli rationem duceret. „

IX. Mihi vero post hæc omnia superest demum, ut adhuc te admoneam,
 multos, quos major antiquæ puræ Latinitatis religio incescit, ut sine
 stomacho ferre non queunt, si *Congiarium*, atque *Donativum* voces promiscue
 accipiantur de Muneribus, quæ Augusti sive in plebem contulerant, sive
 in milites: ita nolle etiam *Congiarium* nomine frumentorum dispensationem
 efferri. Ajunt enim: *Congiarium* plebi, *Donativum* militi impensum: si
 frumenta dispensata sint, aiebant veteres, vel *Alimenta* præbita, vel
Frumentatio facta est. Horumque omnium Vocabulorum promiscuo usu
 accurata sedulitate abstinuerunt. Neque destitit ita sentientium industria,
 quamplurima veterum Scriptorum conquirere testimonia, quibus fidem
 veluti invictam edicto suo concilient. Minime vero hi tales patiuntur,
 frumentorum distributionem *Congiarium* appellari: quia inquirunt, *Congiarium*
 venit a *Congio* quod erat vas æreum, & *Mensura liquidorum* juxta *Epipha-*
nium. Erat itaque *Congiarium* proprie largitio vini, vel olei: ac longe
 proinde illi aberrant, qui *Congium* pro modio pariter accipiunt, quo fru-
 menta dimetiri, sicut olim, ita & hodie moris est.

*Epiphon. de
 Pond. y. &
 Mensur.*

X. Verumtamen ut nimiam hic religionem intervenire non debere nos
 doceat Ill. *Spanhemius*, advertit, vetustissimis jam temporibus *Congiarium*
 vocabulum fere pro quolibet munere a nonnullis adhibitum: uti hac ipse
 voce *Seneca* etiam Urbes, vel ipsos homines, doni loco collatos expressit.
 Ait enim alicubi: *Ut tua Congiaria Vrbes sint*. Et alibi: *Sejanus patrem*
tuum clienti suo Satrio secundo Congiarium dedit. Quid? quod & ipse Orato-
 rum, ac Linguæ Latine Princeps *Tullius*, de Legionibus Macedonicis
 scribens, non dixerit *Donativum*, sed diserte habeat: *CONGIARIVM* ab
Antonio accipere noluerunt. *Spartianus* certe ferulam non timuit, dum *Do-*
nativum pro *Congiarium* posuit, de *Hadriano* scribens: *DONATIVVM* Po-
pulo ac militibus expendit. Neque *Capitolinus* vicem mutans, atque de *Pio*
 in-

*Spanh. un-
 de supra
 p. 533.
 Senec. de
 Benefic.
 L. II. c. 16.
 Id. de Con-
 solat. ad
 Marc. c. 22.
 Cicer. ad
 Attic. L.
 XV. Ep. s.*

inquiens : *CONGIARIUM* militibus , ac populo , de proprio dedit. Nos, ut Catones illos rigidos, de quibus antea, propitios habeamus, *Frustrationis* saltem in numis imagines, quantum licuit, a cæteris *Congiariorum*, atque *Liberalitatis Augustæ* typis, fecernamus, dumque de illis proximo in Dialogo differemus, *Congiaria* in alterum differamus.

PUB. Prolixe hodie, sed erudite, atque perspicue differenti tibi, *Tulli* Honorande, de *Augustæ Liberalitatis* causis plurimis, munificentia incredibili, modo, ordine, atque nominibus, ingenti cum admiratione auscultavi : neque opus erat, te vel semel interpellare, cum omnia, quæ scire flagitaveram, tute ipse apud me prior occupasti. Sapienter unum in locum omnia contulisti, quæ hoc de Argumento me prævie nosse expedire tibi videbatur : quo effecisti pacto, ut jam optime comparatus, accinctusque, ad numos ipsos, qui *Liberalitatis Augustæ* testes æterni, aut nunc sese mihi tuo beneficio, aut postea fortuna propitia offerent, dextre lustrandos expendendosque accedam. *TULL.* Volebam nimirum, ut humile nihil abjectumque sentires de hujusmodi *Liberalitate*, quam Roma, permittentibus, immo volentibus Augustis, auro & argento, atque ære suo, non rarius, neque segnius, atque celeberrimas Victorias, magnifica Trophea, integras devictas gentes, actosque splendidissimos Triumphos, sacram æternitati, omnique ævo memorandam volebat. Hac quippe media *Loeupletata* sunt *Tribus*, ut *Plinius* insit, sustentatæ plebes, enutriti Populi, Orbis quodammodo in urbe est alitus. Id, quod Frumenti potissimum saluberrima providentia, atque gratuita dispensatione, tam celebriter effectum est, ut, siquidem hujusmodi exemplo Ætas nostra vix uno quidem gaudeat, vel ex hoc solo capite quæcunque demum Temporum nostrorum Gloria Antiquæ Romæ immensis spatiis concedat. Alias vero quantum ego tibi his præviis de *Liberalitate Augustorum* Monitis, tantum & mihi viæ compendium feci : ut Patris hujus nostræ secundæ, jam satis prolixæ, quod restat, medium iter tanto expeditius conficiamus.

